

تاریخچه

پژوهش‌های علمی-کاربردی در زمینه مسائل و مشکلات مبتلا به آموزش و پرورش به خصوص در مناطق دوزبانه، روستایی، عشایری و مرزی از اهمیتی ویژه برخوردار است و در راستای اهداف وزارت آموزش و پرورش می باشد که توجهی خاص به نشر و گسترش فرهنگ پژوهش و تحقیقات کاربردی معطوف داشته است. مرکز پژوهشی آموزش و پرورش روستایی، عشایری و چند زبانه تبریز با هدف ایجاد زمینه‌های لازم جهت انجام پژوهش‌های علمی و کاربردی پیرامون مسائل و مشکلات خاص آموزش و پرورش استان‌های دو زبانه کشور تأسیس شد. مرکز پژوهشی تبریز در تاریخ ۸۳/۳/۳۰ با مجوز شماره ۲۵۲۵/۳۵۰۵ موفق به اخذ موافقت قطعی شورای گسترش آموزش عالی وزارت علوم، تحقیقات و فناوری گردید و با رأی شورای گسترش در پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش تجمیع شد و به منزله یکی از مراکز پژوهشی تابعه پژوهشگاه فعالیت می کند.

اهداف

مهمترین اهداف مرکز عبارتند از:

۱. ارتقای کیفیت آموزش و پرورش از طریق انجام پژوهش‌های کاربردی با توجه به خصوصیات، ویژگی‌ها، موقعیت جغرافیایی و شرایط فرهنگی-اجتماعی در مناطق روستایی، عشایری و چندزبانه.
۲. گسترش فرهنگ استفاده از رویکردهای پژوهشی، گسترش بینش، دانش و مهارت‌های علمی و پژوهشی در بین معلمان و دانش‌آموزان در مناطق روستایی، عشایری و چندزبانه.
۳. ایجاد زمینه‌های لازم جهت انجام پژوهش‌های علمی و کاربردی پیرامون مسائل و مشکلات خاص آموزش و پرورش.
۴. ایجاد بستر مناسب برای اشاعه یافته‌های پژوهشی از طریق نشر آثار مربوط به زمینه‌های مختلف آموزش و پرورش.

وظایف

مهمترین وظایف مرکز پژوهشی تبریز به شرح زیر است:

۱. پژوهش در زمینه مسائل گوناگون مرتبط با آموزش و پرورش مناطق دو زبانه و چند پایه در دوره‌های مختلف تحصیلی
۲. شناسایی مسائل و مشکلات پژوهشی آموزش و روش‌های تدریس در مناطق دوزبانه کشور و آموزش علوم اجتماعی و مطالعات منطقه‌ای
۳. برگزاری جلسات و نشست‌های ارائه یافته‌ها، کرسی‌های نظریه پردازی در زمینه دو زبانی و مطالعات منطقه‌ای

۴. ارزشیابی کیفی و کمی پژوهش‌های انجام یافته در گروه‌های پژوهشی

۵. ارائه و انتشار نتایج پژوهش‌های انجام یافته در گروه‌های پژوهشی

۶. اتخاذ تدابیر لازم و ارائه رهنمودهای مناسب برای کاربری‌های پژوهشی

۷. برگزاری همایش‌های پژوهشی به منظور اشاعه و کاربری یافته‌های تحقیقاتی

۸. ایجاد بانک اطلاعات (منابع انسانی، فعالیت‌های علمی و پژوهشی) از طریق گردآوری اسناد، آمار و پیشینه‌های علمی و پژوهشی مرتبط با آموزش و پرورش

۹. حمایت از پایان نامه‌های کارشناسی ارشد و دکتری

۱۰. ارائه اطلاعات پژوهشی و خدمات مشاوره‌ای به پژوهشگران

ساختار مرکز

مرکز پژوهشی تبریز دارای رئیس، دو گروه پژوهشی، شورای پژوهشی مرکز و شورای گروه‌های پژوهشی است. همچنین این مرکز دارای یک فصلنامه با عنوان پویش است که در سال‌های گذشته ۱۱ شماره از آن چاپ و انتشار یافته است. البته، به منظور تخصصی کردن فصلنامه، عنوان آن (پویش) در جلسه شورای مدیران پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش در مورخه ۹۷/۰۷/۲۲ به فصلنامه "آموزش و پرورش روستایی، عشایری و چند زبانه" تغییر یافت و روند اخذ درجه علمی و پژوهشی از وزارت علوم در حالی نهایی شدن است.

اعضای مرکز پژوهشی تبریز:

همکاران مرکز	عضویت در گروه پژوهشی	شماره تماس
دکتر رضا کلانتری	سرپرست مرکز پژوهشی تبریز گروه آموزش و روش‌های تدریس در مناطق چند زبانه	۳۵۵۷۶۷۹۴-۰۴۱
دکتر سعید عارف نژاد	گروه علوم اجتماعی و مطالعات منطقه‌ای	۳۵۵۷۶۷۹۵-۰۴۱
دکتر یحیی رهروی	گروه علوم اجتماعی و مطالعات منطقه‌ای	۳۵۵۶۲۶۱۴-۰۴۱
آدرس پستی مرکز : تبریز-خیابان شریعتی جنوبی-کوچه والمان-کد پستی ۵۱۳۷۸۶۳۷۸۵		

اعضای شورای پژوهشی مرکز عبارتند از:

دکتر رضا کلانتری، دکتر یوسف ادیب، دکتر اسداله خدیوی، دکتر جلیل باباپور، دکتر رسول رضایی، دکتر علیرضا مختاری، دکتر سعید عارف نژاد، دکتر یحیی رهروی

شورای پژوهشی گروه آموزش و روش‌های تدریس در مناطق چند زبانه:

دکتر رضا کلانتری، دکتر غلامرضا علیزاده، دکتر مینا یوسفی نژاد، دکتر اسماعیل صفائی اصل، دکتر محمد عظیمی

شورای پژوهشی گروه علوم اجتماعی و مطالعات منطقه‌ای:

دکتر سعید عارف نژاد، خانم دکتر فتانه حاجیلو، خانم دکتر سامره مقدم حسینی، دکتر جهانگیر یاری، دکتر یحیی رهروی

گروه‌های پژوهشی

گروه‌های پژوهشی مرکز تبریز عبارتند از:

۱- گروه آموزش و روشهای تدریس در مناطق چند زبانه

اهداف

مهمترین هدف‌های گروه پژوهشی بر اساس اساسنامه مرکز عبارتند از:

۱. پژوهش در زمینه مسائل مرتبط با تعلیم و تربیت در مناطق دو یا چند زبانه در دوره‌های مختلف تحصیلی.
۲. انجام پژوهش در راستای شناسایی مسائل و نیازهای آموزشی معلمان و فراگیران در مناطق چند زبانه
۳. نظم و جهت‌دهی صحیح و مناسب به فرآیند یاددهی و یادگیری در مناطق چند زبانه با یاری جستن از اصول و مبانی نظری زبانشناسی و علوم تربیتی و سنجش.
۴. انجام پژوهش و ارائه روش‌های تدریس متناسب با مناطق چندزبانه در دوره‌های مختلف تحصیلی با اساس تحقیقات مربوط به چندزبانگی.
۵. شناسایی فرصت‌های آموزشی و پرورشی در مناطق چندزبانه.
۶. شناسایی چالش‌ها و مشکلات دانش‌آموزان در مناطق چند زبانه در خصوص محتوای آموزشی، روشهای تدریس و ارزشیابی.
۷. پیشنهاد و ارائه اولویت‌های پژوهشی مرتبط با تحقیقات چندزبانگی.
۸. کاربست نتایج پژوهشی مرتبط با تحقیقات چندزبانگی.
۹. برقراری ارتباط با دانشگاه‌ها و مراکز علمی، پژوهشی جهت ترغیب این مراکز برای انجام پژوهش در این حوزه.
۱۰. حمایت از پایان‌نامه‌های ارشد و دکتری مرتبط با موضوع چندزبانگی.

وظایف:

۱. بررسی و نیاز سنجی زمینه های پژوهشی و اولویت های پژوهشی و پیشنهاد طرح های تحقیقاتی به گروه
۲. پیگیری تعیین اولویت های پژوهشی گروه مربوطه
۳. پیگیری امور مربوطه به طرح های پژوهشی و مکاتبات گروه
۴. پیگیری فرایند تصویب حمایت از پایان نامه های دانشجویی کارشناسی ارشد و دکتری
۵. پیش بینی همایش های بین المللی و ملی در حوزه تعلیم و تربیت در مناطق چندزبانه
۶. همکاری در اجرای همایش ها، نشست ها و کارگاه ها
۷. حمایت و همکاری در جهت تدوین، تالیف و ترجمه کتاب
۸. تهیه بانک اطلاعاتی از متخصصین و پژوهشگران و گروه های آموزش مشابه در حوزه مربوطه
۹. شناسایی مجلات ترویجی، علمی-پژوهشی و ISI و Scopus
۱۰. انجام طرح های تحقیقاتی در خصوص اهداف گروه و مرکز پژوهشی:
- پژوهش در زمینه آموزش زبان فارسی به عنوان زبان رسمی کشور به صورت مطلوب در مناطق چند زبانه
- پژوهش و همکاری در زمینه برنامه درسی تعلیم و تربیت در دانشگاه فرهنگیان مناطق چند زبانه
- پژوهش در زمینه مشکلات و آسیب های تدریس در مناطق چندزبانه
- پژوهش در خصوص محتوای مناسب برای دانش آموزان پیش دبستانی مناطق چندزبانه
- پژوهش و همکاری در زمینه آموزش ضمن خدمت معلمان شاغل در آموزش و پرورش مناطق چند زبانه
- پژوهش و همکاری در طراحی و تدوین برنامه جامع زبان آموزی برای مناطق چند زبانه
۱۱. تدوین مقاله در حوزه موضوعات گروه و ارائه در همایش های ملی و یا درج آن در فصلنامه های تخصصی، ترویجی و پژوهشی و پژوهشنامه ها و مجلات معتبر
۱۲. تدوین مجموعه ای از نتایج پژوهشی های انجام یافته مرتبط و ارسال جهت کاربست یافته ها
۱۳. بررسی و اعلام دوره های آموزشی و پژوهشی مورد نیاز برای کارکنان در جهت توانمند سازی
۱۴. تهیه و تنظیم پیش نویس مکاتبات گروه، تنظیم اولیه قرار دادهای پژوهشی
۱۵. تشکیل پرونده جهت بایگانی و نگهداری سوابق نامه ها
۱۶. تدوین ساختار و آیین نامه ها و مقررات جهت تسهیل امر تعلیم و تربیت در مناطق چند زبانه

۱۷. تنظیم گزارش سالیانه فعالیت های پژوهشی گروه

۱۸. همکاری در برگزاری جلسات عادی ، فوق العاده ، شوراها ی پژوهشی ، سمینارها و همایش ها

۱۹. بررسی و اظهار نظر راجع به توان پژوهشی پژوهشگران

۲۰. انجام سایر امور ارجاعی مرکز پژوهشی و پژوهشگاه مطالعات آموزش و پرورش

در ذیل به چند نمونه از ماموریت های گروه پژوهشی آموزش و روش های تدریس در مناطق چند زبانه به صورت مبسوط اشاره می شود:

۱. پژوهش جهت ارتقای کیفیت آموزش و پرورش با توجه به شرایط خاص مناطق چند زبانه

ایران کشوری با تنوع زبانی، فرهنگی، گویش ها و خرده فرهنگ های ارزشمندی است. در نظام آموزشی کشور عزیز ما ایران، زبان فارسی به عنوان زبان مشترک و رسمی کشور، زبان آموزش و وسیله انتقال مفاهیم موضوعات درسی هست. تقویت زبان آموزی فارسی ضمن احترام به زبان مادری کودکان می تواند در ارتقاء برنامه درسی مصوب و فعالیت های آموزشی و تربیتی دانش آموزان بسیار کمک کننده باشد. نتایج تحقیقات در استان های دوزبانه کشور نشان می دهد در این استان ها میانگین مردودی و ترک تحصیلی مخصوصا در دوره ابتدایی نسبتا بیشتر است. از طرف دیگر جایگاه آموزش و پرورش ایران در مطالعات بین المللی مانند پیشرفت سواد خواندن (پرلز) باید ارتقاء یابد. عوامل و متغیرهای زیادی در محیط خانه، کلاس و مدرسه در پیشرفت سواد خواندن دانش آموزان دخیل هستند که از جمله مهم ترین آنها موضوع دوزبانگی است. یکی از علل افت تحصیلی دانش آموزان و تکرار پایه مخصوصا در مناطق دوزبانه، مشکل در آموزش زبان فارسی و به تبع آن نارسایی در یادگیری دانش آموزان باشد. یکی از وظایف این گروه پژوهشی شناسایی نیازها، ویژگی ها و مسائل تعلیم و تربیت مناطق چندزبانه کشور می باشد.

۲. پژوهش در حوزه پیش دبستانی در مناطق دوزبانه

در راستای اهداف عملیاتی سند تحول بنیادین مبنی بر توانمندسازی دانش آموزان ساکن در مناطق محروم، روستاها، حاشیه شهرها و عشایر کوچ نشین و همچنین مناطق دوزبانه با نیازهای ویژه از طریق تعمیم دوره پیش دبستانی، این مرکز پژوهشی فعالیت های پژوهشی مختلفی را در این زمینه انجام می دهد تا به حل بخشی از مسائل آموزشی و تربیتی کودکان این مناطق کمک نماید. همچنین با توجه به اساسنامه دوره پیش دبستانی و مفاد و چارچوب برنامه و فعالیت های آموزشی و پرورشی این دوره یکی از اصول مهم توجه به تفاوت های فردی با توجه به شرایط فرهنگی و بومی کودکان و پرورش مهارت های زبان فارسی است. مطالعه و تحقیق در این زمینه و ایجاد شرایط مناسب برای تحقق عدالت آموزشی و کاهش افت تحصیلی از طریق انجام پژوهش و ارائه کاربست جز ماموریت اصلی این مرکز پژوهشی می باشد.

۳. طراحی و پیشنهاد محتوای مناسب برای دانش آموزان پیش دبستانی مناطق چندزبانه

گذراندن دوره پیش دبستانی می‌تواند عامل پیش بینی کننده موثری در دوره‌های بعدی تحصیل باشد. تعداد قابل توجهی از کودکان پنج ساله در دوره پیش دبستانی شرکت می‌کنند. با لحاظ کردن انعطاف پذیری برنامه درسی در این دوره، پیش دبستانی فرصت مناسبی را برای مدیران نظام تعلیم و تربیت ایجاد می‌کند تا با مداخله صحیح و علمی بتوانند برنامه‌های لازم زبان آموزی را اجراء و عملیاتی نمایند. یکی دیگر از ماموریت‌های این مرکز رصد تحولات، طراحی الگو و پیشنهاد محتوای مناسب برای دانش آموزان پیش دبستانی مناطق دوزبانه کشور است.

۴. آموزش معلمان شاغل در آموزش و پرورش مناطق چند زبانه

در برخی مناطق، معلمانی که در دوره ابتدایی تدریس می‌کنند، با روش‌های تدریس در مناطق دو یا چند زبانه آشنایی کمتری دارند و در برخی موارد آموزش خاصی را در این زمینه دریافت نمی‌کنند. تخصصی کردن آموزش در مناطق چند زبانه در سطح تربیت معلم و برگزاری دوره‌های ضمن خدمت روش‌های تدریس در مناطق دو یا چند زبانه حرکتی به سمت افزایش مهارت‌های دانشجو معلمان و معلمان در این حوزه است. قطعاً با درک درست از چالش‌های تعلیم و تربیت در مناطق چند زبانه، می‌توان شیوه‌های بهتری جهت تدریس طراحی و عملیاتی نمود. انجام پژوهش در این خصوص نیز یکی از وظایف این گروه پژوهشی می‌باشد.

۲- گروه پژوهشی آموزش علوم اجتماعی و مطالعات منطقه ای

هدف

مهمترین هدف گروه پژوهشی علوم اجتماعی و مطالعات منطقه‌ای عبارتست از تحقیق و پژوهش در زمینه‌های اجتماعی و فرهنگی به صورت اعم و انجام مطالعات در قلمرو جامعه شناسی و مسائل اجتماعی و منطقه‌ای با تاکید بر مشکلات دانش آموزان مناطق مرزی و روستایی عشایری و مدارس چندپایه به طور اخص.

وظایف

۱. انجام پژوهش‌های کاربردی در زمینه‌های زیر:

- پژوهش در حوزه‌های فرهنگی، اجتماعی
- بررسی مسایل و مشکلات اجتماعی دانش آموزان
- سنجش اثر بخشی فعالیت‌ها و برنامه‌های اجتماعی، سیاسی در حوزه آموزش و پرورش
- پژوهش در زمینه دست آوردها و تجربه‌های آموزشی - پرورشی سایر کشورها
- شناسایی فرصت‌های آموزشی و پرورشی در کلاس‌های چندپایه و مدارس روستایی و عشایری و مناطق مرزی

۲. شناسایی چالش ها و مشکلات کلاس های چندپایه و مدارس روستایی و عشایری و مناطق مرزی، شامل مسائل و مشکلات در زمینه محتوای آموزشی، روش های آموزش و ارزشیابی، نیروی انسانی، امکانات و تجهیزات آموزشی و پرورشی و جذب کودکان بازمانده از تحصیل
۳. بررسی و شناسایی و رفع نیازهای تحقیقاتی آموزش و پرورش در حوزه ی مربوطه
۴. پیشنهاد اولویت های پژوهشی مرتبط
۵. کمک به کاربست و اشاعه نتایج پژوهش های مرتبط
۶. ایجاد ارتباط فعال و سازنده با سایر موسسات و مجامع دانشگاهی و علمی و پژوهشی در داخل و خارج از کشور جمهوری اسلامی ایران در چهارچوب مقررات و ضوابط
۷. حمایت از پایان نامه های ارشد و دکتری و مقالات علمی پژوهشی مرتبط
۸. توسعه اقدام پژوهی در بین معلمان مدارس مناطق مرزی، روستایی و عشایری و کلاس های چند پایه
۹. بهره گیری از آخرین نتایج تحقیقات و پیشرفتهای علمی در کلیه مراحل پژوهشی در جهت توسعه اهداف پژوهشکده
۱۰. برگزاری همایش ها و مجامع علمی داخل ایران و بین المللی با مشارکت و همکاری دیگر موسسات پژوهشی و آموزشی در موضوعات مرتبط با وظایف گروه
۱۱. برگزاری نشست های تخصصی متناسب با اهداف گروه
۱۲. گردآوری اسناد و مدارک علمی برای مطالعه و تحقیق در زمینه فعالیت های گروه
۱۳. تالیف و ترجمه متون، آثار و نشریات علمی و پژوهشی متناسب با اهداف گروه
۱۴. برگزاری کارگاه های آموزشی متناسب با اهداف گروه
۱۵. انجام خدمات مشاوره ای در زمینه برنامه های تحقیقاتی مورد نظر
۱۶. همکاری اطلاعاتی و تخصصی با دیگر گروه های پژوهشی در پژوهشکده و پژوهشگاه و انجام تحقیقات مشترک و بین گروهی
۱۷. شناسایی و جلب همکاری پژوهشگران برای انجام پژوهشهای مربوط به گروه
۱۸. نظارت بر اجرای طرح های مصوب پژوهشی
۱۹. تهیه گزارش های فصلی و سالانه
۲۰. تشکیل شورای پژوهشی گروه و تشکیل جلسات به طور مرتب

در ذیل به چند نمونه از هاموریت های گروه پژوهشی علوم اجتماعی و مطالعات منطقه ای به صورت مبسوط اشاره می شود:

بررسی مسایل فرهنگی-اجتماعی دانش آموزان مناطق مرزی

با توجه به ویژگی های خاص مناطق مرزی، دانش آموزان این مناطق ممکن است با مشکلاتی مواجه باشند. برخی از این مشکلات نیازمند اقدامات مداخله گرانه هستند. نمونه هایی مثل شکل گیری و فعالیت گروه های اجتماعی در فضای مجازی، رسانه های صوتی و تصویری بیگانه قابل دریافت از طریق ماهواره، بحث هویت و... مسائلی هستند که آموزش و پرورش مناطق مرزی بیشتر با این موضوعات درگیرند. عدم آشنائی اولیا و مربیان با نیازها و ویژگی های نوجوانان از عوامل بوجود آمدن مشکلات دانش آموزان مخصوصا در مناطق مرزی هستند که نیاز به پژوهش و تحقیق دارند.

پژوهش در زمینه مسائل تعلیم و تربیت در مناطق روستائی و عشایری

مناطق روستائی و عشایری به دلیل برخورداری از ویژگی های خاص فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و جغرافیایی از مناطق شهری متمایز بوده و به همین دلیل دارای مسائل و نیازهای خاص آموزشی و تربیتی می باشند. لذا یکی از وظایف گروه، شناسایی نیازها، ویژگی ها و مسائل تعلیم و تربیت در مناطق روستائی و عشایری کشور می باشد.

پژوهش در حوزه مشکلات، روش های آموزش و مدیریت کلاس های چند پایه

در نظام آموزشی کشور ما و حتی کشورهای پیشرفته وجود کلاس های چند پایه واقعیتی اجتناب ناپذیر است، شرایط سخت محیطی، کمبود جمعیت دانش آموزی، کمبود نیروی انسانی و فضای آموزشی، مهاجرت طبیعی یا اجباری و وجود مشکلات و مسائل متعدد مادی و اقتصادی از عواملی هستند که امکان تشکیل واحد آموزشی را با کلاس های تک پایه محدود می سازند. انجام پژوهش های متعدد جهت بررسی فرآیند یاددهی یادگیری در کلاس های چندپایه و مشکلات روش های موجود تدریس و مدیریت کلاس های چند پایه لازم است.

پژوهش در زمینه کاهش بی سوادی در مناطق روستائی و عشایری

یکی از مهم ترین وظایف آموزش و پرورش در مقطع ابتدایی پوشش تحصیلی تمام کودکان واجب التعلیم می باشد. برای دستیابی به این هدف، بعد از تهیه آمار و اطلاعات باید در حوزه نظری و در میدان عمل، موانع تحصیل کودکان شناسایی و طبقه بندی و برای هر یک راه حل های متفاوتی اندیشیده شود. موانع فرهنگی، اقتصادی، جغرافیایی، سازمانی و فردی از عوامل عدم ورود به مدرسه یا ترک تحصیل کودکان است. در ایران خروج کودکان از چرخه تحصیل مخصوصا در مناطق روستائی، عشایری و محروم به آسانی صورت می گیرد.. بنابراین انجام پژوهش در زمینه کاهش بی سوادی در مناطق روستائی و عشایری و مناطق محروم لازم و ضروری است.